

(13)

శూద్రకమహాకవి విరచిత

పద్మప్రాభృతకమ్

(భాణము)

తెలుగు వ్యాఖ్యానం : రవి ఇ.ఎన్.వి

సీరియల్: శూద్రక మహాకవి విరచిత “పద్మప్రాభృతకమ్” (భాణము) తెలుగు వ్యాఖ్యానం

రచన: రవి ఇ.ఎన్.వి

ప్రచురణ: కినిగెపత్రిక <http://patrika.kinige.com>

కాలం: జనవరి 2015

శాశ్వత లింకు : <http://patrika.kinige.com/?p=4818>

©Author.

What can you do with this document?

Read it!

Store this PDF on your device.

Share the link with your friends

Share this PDF with your friends via personal communication (e.g. email)

Take printouts for personal use

What is not allowed by Owner of this document?

Editing the document. No page to be removed or added.

Distributing to public (instead kindly share the link to Kinige given above)

పద్మప్రాభృతకమ్

దీని ముందు భాగం

ఈషల్లీలాభిదష్టం స్తనతటముదితం పత్రలేఖానువిద్ధం
ఖిన్నం నిశ్వాసవతైర్మలయతరురసాక్లిష్టాకజల్కవర్ణమ్ |
ప్రాతర్నిర్మాల్యభూతం సురతసముదయప్రాభృతం ప్రేషయాస్మై
పద్మం పద్మావదాతే కరతలయుగళభ్రామణక్లిష్టనాళమ్ ||

పద్మావదాతే = రక్తపద్మము వలే శుభ్రమైన తరుణీ! (పద్మినీ జాతి దానా) ఈషత్ =
కొంచెము, లీలాభిదష్టం = లీలగా కొరకబడినది, స్తనతటముదితం = పాలిండ్ల చివర
బయల్వెడలినది, పత్రలేఖానువిద్ధం = పత్రలేఖ చిహ్నమును ధరించినది, మలయతరురసాక్లిష్టాక =
చందనపు చెట్టు గాకుల ఆవరింపు గల, నిశ్వాసవతైః = ఊపిరులచేత, అజల్కవర్ణం =
మసివారినది, ప్రాతః = ఉషస్సున, నిర్మాల్యభూతం = తొలగించుటకు ఉంచబడినది,
సురతసముదయప్రాభృతం = సురతము కలుగుటకునగు ఉపహారమైనది,
కరతలయుగళభ్రామణాక్షిష్టనాళమ్

కరతలయుగళ = రెండు చేతులమధ్య

భ్రామణ్ = భ్రమణము కలుగుట (త్రిప్పబడుట) వలన

ఆక్షిష్ట = లాగబడిన

నాళం = సూత్రము కలిగినది అయిన,

పద్మం = రక్తకమలమును, అస్మై = అతనికి, ప్రేషయ = పంపుము.

తాత్పర్యము: ఓ పద్మినీ! అలవోకగా నీ దంతములచేత కొరకబడినది, స్తనముల వద్ద నుండి
బయల్వెడలినది, నీ చెక్కిలిపై గల పత్రలేఖాచిహ్నములను దాల్చినది, చందనపు చెట్టు గాలి వంటి నీ
ఊపిరిచేత కొంత మ్లానమయినది, సుతారముగ నీ చేతుల మధ్య త్రిప్పబడుటవలన నాళము
బయటకు వచ్చినది అయిన ఒక రక్తకమలమును అతనికి బహుమతిగ పంపుము.

విశేషములు: పద్మావదాతే = పద్మము వలే శుభ్రమైనది అనుట వలన పద్మిని జాతి స్త్రీ యను ధ్వని. పత్రలేఖానువిధం = చెక్కిలిపైన అగరు/కస్తూరి వంటి సుగంధద్రవ్యములతో చక్కని ఆకృతులను చిత్రించుకొనుట ఒకప్పటి అలంకరణలలో భాగము. శ్యామలాదండకమున "..లావణ్య గండస్థల న్యస్త కస్తూరికా పత్రలేఖా సముద్భూత.." అని అంబ వర్ణనము.(శ్యామలాదండకకర్తగా కాళిదాసు ఆపాదించబడెను). పత్రలేఖా అనువిధం అనగా = చెక్కిలి క్రింద నలుగుటచే పద్మమున చెక్కిలిపై చిత్రించిన ఆకారము ముద్రింపబడినదైన (పద్మము) అని అర్థము.బహుమతి పంపుము అను విధేయార్థము ద్వారా శృంగారోద్దీపకమగు వస్తువును చమత్కరించుట రమణీయమైన ధ్వని. వాక్య వక్రోక్తి. ఈ భాణపు నామము పద్మప్రాభృతకము ఈ శ్లోకము వలననే ఏర్పడినది.

పద్మప్రాభృతకము అనగా పద్మమను ఉపహారము/బహుమతి. స్రగ్ధరావృత్తము (మ ర భ స య య య).

కథం కాటాక్షాపాతేనైతదనుజ్ఞాతమనయా | హస్త ప్రతిగృహీతం ప్రాభృతం
సురతసత్యంకారస్య | యావదనేనౌషధేన కర్ణిపుత్రం సంజీవయామి | (గృహీత్వోత్థాయ స్థిత్యా)
ప్రస్థితోఽస్మి | సుఖం భవత్యై | సుభగే గృహీతామాశీః |

భయద్రుతమసూచితప్రచలమేఖలానూపురం

సశంకశిథిలోపగూహమవముక్తనీవీపథమ్ |

స్వయం సమభివాహయత్వయముదాత్తరాగాయుధః

తవ ప్రథమచోరికాసురతసాహసం మన్మథః ||

(ఇతి నిష్కాన్తో విటః)

ఇతి శ్రీశూద్రకవిరచితః పద్మప్రాభృతకం నామ భాణః సమాప్తః |

ఎట్లా? కనులు దించుకుని ఆమోదము తెలిపినది. అహో సురతవిషయ బేహారమున మంచి ఫలము ముట్టినది. ఈ మందుతో కర్ణిపుత్రుని స్వాస్థునిగ జేసెదను.(స్వీకరించి, పైకి లేచి కాస్త ఆగి). ఇక ఉండును. నీకు సుఖమగుగాక. సుతను! ఇదిగో, ఆశీర్వాదము పుచ్చుకొనుము.

భయద్రుతం = భీతి గలదై, అసూచితప్రచలమేఖలానూపురం = బహిర్గతము కాని వడ్డాణపు చప్పుడు, అందెల రవళులు కలదానిని, సశంకశిథిలోపగూహం = శంకతో, గాఢము కాని కౌగిలి

గలదానిని, అవముక్తనీవీపథం = వీడిన పోకముడి గలదానిని, స్వయం = తానే, ఉదాత్తరాగాయుధః = అనురాగమునే ఆయుధముగా కలిగినవాడు, మన్మథః = మదనుడు, తవ = నీయొక్క, ప్రథమచోరికా సురతసాహసం = మొదటి సారి చేయు రంకును, సమభివాహయతు = ప్రోత్సహించుగాక.

తాత్పర్యము: భయముచేత వడ్డాణపు, అందెల రవళులు బహిర్గతము చేయక, వెడలు దారి మధ్యనే తమకము చేత పోకముడి వీడి, శంకతో గాఢముగా కౌగిలింపక, ప్రథమ సురతక్రీడకై సాహసము చేయు నిన్ను మదనుడు ప్రోత్సహించుగాత!

విశేషములు: ప్రకృతమైన భీతి, అప్రకృత రసమైన శృంగారమును చమత్కరించి, పోషించుచున్నది గావున రసధ్వని. అభిసారికానాయిక వర్ణనము. పృథ్వీవృత్తము. (జ స జ స య లఘువు, గురువు) అసూచితప్రచలమేఖలానూపురం = భయము చేత ఒక్కొక్క అడుగునూ వేస్తున్న కారణాన వడ్డాణము జారుతున్నదని, అందెల చప్పుడు వినిపించుట లేదని సూచన. పృథ్వీ వృత్తము - "జ స జ స య లఘువు, గురువు" అని గణములు.

(అని విటుడు వెడలిపోవును)

శూద్రకవిరచితమైన పద్మప్రాభృతకమను భాణము సమాప్తము.

శ్లోక సూచి

అవ్యాధిగ్లానమంగం - 57

ఆతోద్యం పక్షినంఘాస్తరురసముదితాః - 11

ఆక్షిప్తప్రస్తవస్త్రాం ప్రశిథిలరశనాం - 31

ఈషల్లీలాభిదష్టం - 62

ఉన్నిద్రాధికతాస్తతామ్రనయనః - 15

ఉన్మత్తే తైవ తావత్త్వనవిషమమురే - 58

కలావిజ్ఞానసంపన్నా - 22

- కామావేశః కైతవస్యోపదేశో - 37
- కిముక్తా కేన త్వం ప్రతివచ - 23
- కృత్వా విగ్రహమాగతోఽసి - 24
- కృశా వివర్ణా పరిపాణ్ణునిప్రుభా - 56
- కిం కృత్వా భృకుటీతరణ్ణవిషమం - 24
- కులే ప్రసూతః - 60
- కాన్తం కందర్పపుష్పం - 55
- జయతి భగవాన్ స రుద్రః - 9
- దన్తపదజర్ణరోష్ఠీ - 53
- దక్షాత్మజః సున్దరి యోగతారాః - 61
- నిభృతవదనా శోకలగ్నా - 44
- నిశ్చస్యాథోముఖీ కిం విచరసి - 50
- నైవాహం కామయామీత్యసకృతభిహితం - 59
- పద్మోత్పల్లశ్రీమద్వక్త్రా సితకుసుమముకుళదశనా - 32
- ప్రచలకిసలయాగ్రప్రస్ఫుత్తద్రుమం - 13
- ప్రవాళలోలాంగుళినా - 46
- ప్రేంఖోలత్కుణ్డలాయా - 48
- ప్రాయశ్శీతాపరాధ్ధా - 50
- ప్రాప్త ఇవ శరత్కాలః -22
- పుష్పసముజ్జ్వలాః కురవకా నదతి - 10
- పుణ్యాస్తావద్ వేదాభ్యాసా - 18
- పుష్పస్పష్టాట్టహాసః సమదమధుకరః - 20
- భద్రం తే వలభీగవాక్ష - 45

భయద్రుతమసూచితప్రచలమేఖలానూపురం - 64

మూలదపి మధ్యాదపి - 12

రత్యర్థినీం రహసి యః - 28

రాగోత్పాదితయౌవనప్రతినిధిచ్ఛన్నవ్యలీకం - 34

వాసన్తికున్దమిశ్రైః కురవకకుసుమైః - 40

విఖణ్ణితవిశేషకం - 42

విభ్రాన్తేక్షణామక్షతోష్టరుచకం - 15

వేశ్యాంగణం ప్రవిష్టో - 38

ససంభ్రమపరభృతరుతః - 12

సంపాతేనాతిభూమిం ప్రతరసి - 36

సూర్యం యజన్తి దీపైః - 21

స్వైరాలాపే స్త్రీవయస్యోఽపచారే - 27

స్వప్నాన్తే నఖదన్తవిక్షతమిదం - 43

శుక్లసితాంతరక్తా - 52

సమాప్తం

For Latest Telugu Books - Visit now:

